

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»**

Навчально-науковий інститут права

Кафедра право

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни господарський процес

**на тему: Процесуальні особливості вирішення спорів, пов'язаних із
захистом прав інтелектуальної власності в господарських судах**

Виконав: студент

групи освітньо-професійної програми «Право»

Ващук Андрій Володимирович

Керівник: Касьянова Л.В

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	7
1.1. Поняття та система прав інтелектуальної власності як об'єкт судового захисту.....	7
1.2. Господарська юрисдикція у спраху щодо прав інтелектуальної власності...11	11
1.3. Нормативно-правові засади вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності.....	14
1.4. Принципи господарського судочинства при розгляді ІР-спорів.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СПОРІВ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	22
2.1. Спори щодо авторського права і суміжних прав.....	22
2.2. Особливості розгляду спорів щодо торговельних марок.....	25
2.3. Судовий захист прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки....	29
2.4. Спори щодо комерційних найменувань, доменних імен та інших об'єктів інтелектуальної власності.....	32
2.5. Процесуальні особливості доказування у спраху щодо прав інтелектуальної власності.....	35
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	46
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах розвитку цифрової економіки, інноваційної діяльності та активного використання результатів інтелектуальної праці питання правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності набувають особливого значення. Об'єкти інтелектуальної власності дедалі частіше виступають самостійними економічними активами, беруть участь у господарському обороті, використовуються під час створення та реалізації продукції, надання послуг, здійснення підприємницької та інвестиційної діяльності. Водночас розширення сфери використання об'єктів інтелектуальної власності зумовлює збільшення кількості спорів щодо їх належності, використання, розпорядження майновими правами, припинення порушень та відшкодування завданої шкоди.

Особливого значення зазначена проблематика набуває у сфері господарського судочинства. Саме господарські суди розглядають значну частину спорів, пов'язаних із порушенням прав суб'єктів господарювання на торговельні марки, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, комерційні найменування та інші об'єкти інтелектуальної власності. Такі спори характеризуються складністю фактичних обставин, необхідністю застосування спеціальних норм матеріального права, встановленням факту належності прав, визначенням характеру порушення та обранням належного способу захисту.

Процесуальні особливості вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності зумовлені також необхідністю правильного визначення юрисдикції та підсудності спору, складу учасників справи, предмета доказування, належності й допустимості доказів, особливостей призначення експертиз, забезпечення позову та доказів, а також способів виконання судових рішень. У багатьох категоріях справ важливе значення мають спеціальні знання у сфері техніки, інформаційних технологій, дизайну, економіки, товарознавства та інших галузей, що безпосередньо впливає на процес доказування.

Актуальність дослідження посилюється розвитком цифрового середовища, поширенням електронної комерції, цифрового контенту та онлайн-

платформ. Використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет створює нові форми порушення прав, ускладнює встановлення особи порушника, визначення місця вчинення правопорушення, фіксацію відповідної інформації та забезпечення доказів. У зв'язку з цим судова практика має постійно адаптуватися до нових способів використання та порушення прав інтелектуальної власності.

Для України проблема захисту прав інтелектуальної власності має також важливе значення у контексті гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, забезпечення сприятливого інвестиційного середовища та розвитку інноваційної економіки. Ефективний судовий захист прав на результати інтелектуальної діяльності є однією з необхідних передумов стимулювання творчої та інноваційної активності суб'єктів господарювання.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці українських та зарубіжних учених у галузі господарського, цивільного та процесуального права, права інтелектуальної власності. У науковій літературі досліджувалися питання правової природи інтелектуальної власності, способів захисту відповідних прав, судової юрисдикції, доказування у спорах, пов'язаних з інтелектуальною власністю, а також особливостей застосування окремих процесуальних інститутів. Водночас динамічний розвиток законодавства та судової практики зумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження процесуальних особливостей вирішення відповідної категорії спорів.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження процесуальних особливостей вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності в господарських судах України, а також визначення основних проблем правозастосування та можливих напрямів удосконалення відповідного процесуального механізму.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання дослідження**:

1. розкрити поняття та правову природу спорів у сфері інтелектуальної власності;

2. охарактеризувати систему нормативно-правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності в господарському судочинстві;

3. визначити особливості юрисдикції господарських судів щодо розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності;

4. дослідити процесуальний статус учасників відповідної категорії справ;

5. проаналізувати особливості доказування у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності;

6. розглянути особливості застосування заходів забезпечення позову та доказів у таких спорах;

7. охарактеризувати особливості судового розгляду спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності;

8. дослідити способи захисту прав інтелектуальної власності, які можуть застосовуватися господарськими судами;

9. проаналізувати окремі проблемні питання судової практики у спорах щодо інтелектуальної власності;

10. сформулювати пропозиції щодо вдосконалення процесуального механізму розгляду та вирішення таких спорів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі судового захисту прав інтелектуальної власності в господарських судах України.

Предметом дослідження є норми господарського процесуального та цивільного законодавства, положення законодавства у сфері інтелектуальної власності, судова практика, наукові підходи та процесуальні особливості розгляду господарськими судами спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. За допомогою діалектичного методу досліджено розвиток правовідносин у сфері інтелектуальної власності та механізмів їх судового

захисту. Формально-юридичний метод використано для аналізу положень нормативно-правових актів, що регулюють відповідні правовідносини. Системно-структурний метод застосовано для визначення взаємозв'язків між нормами матеріального та процесуального права. Порівняльно-правовий метод дав змогу зіставити окремі підходи до правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності. За допомогою методу аналізу судової практики досліджено підходи господарських судів до вирішення окремих категорій спорів.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності, міжнародні договори України, а також інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини щодо створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Теоретичною та інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері цивільного, господарського та процесуального права, наукові статті, монографії, навчальна література, матеріали судової практики, а також офіційні інформаційні ресурси органів державної влади та судової системи України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих у роботі положень для поглиблення теоретичних знань щодо процесуального механізму захисту прав інтелектуальної власності, удосконалення практики застосування відповідних норм законодавства, а також у навчальному процесі під час вивчення дисциплін юридичного спрямування.

Структура курсової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

1.1. Поняття та система прав інтелектуальної власності як об'єкт судового захисту

Інтелектуальна діяльність людини є одним із ключових чинників розвитку сучасного суспільства та економіки. Результати творчої, наукової, технічної та іншої інтелектуальної діяльності мають не лише культурне чи наукове значення, а й набувають істотної економічної цінності. В умовах цифровізації суспільних відносин об'єкти інтелектуальної власності активно залучаються до господарського обороту, використовуються під час виробництва товарів, надання послуг, здійснення рекламної діяльності, створення програмного забезпечення, розвитку брендів та реалізації інноваційних проєктів.

Право інтелектуальної власності посідає особливе місце в системі приватного права. На відміну від традиційного права власності, яке переважно пов'язане з матеріальними речами, право інтелектуальної власності спрямоване на охорону нематеріальних результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації учасників цивільного й господарського обороту. Ця особливість безпосередньо впливає на механізми виникнення, здійснення, передачі та захисту відповідних прав.

Цивільний кодекс України визначає право інтелектуальної власності як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Кодексом та іншим законом. При цьому воно охоплює особисті немайнові та майнові права, зміст яких визначається залежно від конкретного об'єкта. Законодавець також підкреслює непорушність права інтелектуальної власності, встановлюючи, що ніхто не може бути позбавлений такого права або обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Таке нормативне визначення дає підстави розглядати право інтелектуальної власності як комплексну юридичну конструкцію. До її складу

входять різні за своїм змістом правомочності, які можуть належати автору, винахіднику, іншій фізичній особі, юридичній особі, державі або іншому суб'єкту, якому відповідні права передані чи перейшли на законних підставах.

Систему об'єктів права інтелектуальної власності становлять, зокрема, літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних, виконання, фонограми, відеограми, передачі організацій мовлення, наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування напівпровідникових виробів, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, породи тварин, комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення та комерційні таємниці.

У юридичній науці систему прав інтелектуальної власності традиційно поділяють на дві основні групи: авторське право і право промислової власності. До першої належать права на твори науки, літератури та мистецтва, комп'ютерні програми та інші результати творчої діяльності, а до другої — права на винаходи,

корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки та інші об'єкти, що переважно використовуються у господарській діяльності.

Важливе значення для розуміння інституту має розмежування особистих немайнових і майнових прав. Особисті немайнові права нерозривно пов'язані з особою автора або іншого первинного суб'єкта права. До них можуть належати право визнаватися творцем відповідного об'єкта, право на зазначення імені, право на недоторканність твору та інші права, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності мають економічний характер і можуть бути предметом цивільного та господарського обороту. Зокрема, суб'єкту може належати право використовувати об'єкт, дозволяти або забороняти його використання іншими особами, а також право перешкоджати неправомірному використанню, у тому числі вимагати припинення порушення.

Саме майновий характер значної частини прав інтелектуальної власності зумовлює їх активне включення до господарського обороту. Права на торговельні марки, винаходи, промислові зразки, програмне забезпечення та інші об'єкти можуть бути предметом ліцензійних договорів, договорів про передання майнових прав, комерційних концесій та інших правочинів.

Особливістю прав інтелектуальної власності є також їх нематеріальний характер. Об'єкт права не ототожнюється з матеріальним носієм, у якому він втілений. Наприклад, право на літературний твір не є тотожним праву власності на конкретний примірник книги, а право на комп'ютерну програму не тотожне праву власності на пристрій, на якому ця програма встановлена. Саме тому законодавство розмежовує право інтелектуальної власності та право власності на річ.

Для судового захисту важливо встановити, яке саме право порушене, хто є його суб'єктом, який об'єкт є предметом спору та яким способом відбулося порушення. Відповідно, у господарському спорі недостатньо лише послатися на факт використання певного об'єкта. Необхідно встановити юридичні підстави виникнення права, обсяг правомочностей суб'єкта, факт їх порушення та правові наслідки такого порушення.

Порушення прав інтелектуальної власності може проявлятися у незаконному використанні об'єкта без дозволу правовласника, порушенні умов ліцензійного договору, незаконному відтворенні твору, використанні чужого позначення, неправомірному виготовленні продукції із застосуванням запатентованого рішення, поширенні контрафактної продукції тощо.

У сучасному цифровому середовищі характер таких порушень значно ускладнюється. Об'єкт може одночасно використовуватися на багатьох вебресурсах, у соціальних мережах, онлайн-магазинах та цифрових платформах. Це створює додаткові труднощі для правовласника щодо фіксації порушення та ідентифікації порушника.

Судовий захист прав інтелектуальної власності є складовою загального механізму юридичного захисту. Його призначення полягає у відновленні порушеного права, припиненні неправомірних дій, усуненні наслідків порушення та, у відповідних випадках, компенсації майнової або моральної шкоди.

Способи захисту можуть мати як майновий, так і немайновий характер. Залежно від обставин справи суд може застосовувати припинення порушення, визнання права, відшкодування збитків, стягнення доходу, вилучення та знищення контрафактної продукції, оприлюднення інформації про порушення та інші передбачені законом способи.

Важливим є принцип належності способу захисту характеру порушеного права. Позивач повинен сформулювати вимогу таким чином, щоб у разі її задоволення забезпечити реальне відновлення його правового становища. Неправильний вибір способу захисту може стати підставою для відмови у позові навіть за наявності факту порушення.

Таким чином, права інтелектуальної власності є складною системою особистих немайнових і майнових прав, пов'язаних із результатами інтелектуальної та творчої діяльності, а також із засобами індивідуалізації учасників господарського обороту. Їх специфіка визначає особливості судового захисту та зумовлює необхідність застосування як загальних норм

процесуального права, так і спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності.

1.2. Господарська юрисдикція у спрах щодо прав інтелектуальної власності

Питання визначення належної судової юрисдикції є одним із первинних у механізмі судового захисту прав інтелектуальної власності. Правильне встановлення суду, уповноваженого розглядати конкретний спір, має безпосередній вплив на можливість ефективного захисту порушеного права. Помилка у визначенні юрисдикції може призвести до повернення позовної заяви, закриття провадження або необхідності повторного звернення до суду.

Господарська юрисдикція визначається сукупністю законодавчо встановлених критеріїв, насамперед характером правовідносин і суб'єктним складом учасників спору. Господарські суди розглядають справи, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності, а також інші категорії справ, віднесені законом до їх компетенції.

Особливість спорів у сфері інтелектуальної власності полягає в тому, що сам по собі предмет спору ще не завжди дає можливість однозначно визначити юрисдикцію. Необхідно враховувати, між якими особами виник спір, характер правовідносин, зміст позовних вимог та зв'язок спору із господарською діяльністю.

У практиці Верховного Суду наголошується, що під час розмежування цивільної та господарської юрисдикції необхідно одночасно враховувати характер спірних правовідносин і суб'єктний склад учасників. При цьому визначальне значення мають суть права або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлені вимоги, характер правовідносин та статус учасників справи.

Такий підхід має особливе значення для ІР-спорів, оскільки суб'єктом права інтелектуальної власності може бути як юридична особа, так і фізична особа. Наприклад, автором твору може бути фізична особа, тоді як майнові права

на цей твір можуть належати підприємству. Відповідно, необхідно встановити, яке саме право є предметом судового захисту та між якими суб'єктами виник спір.

До господарської юрисдикції можуть належати спори між юридичними особами та фізичними особами — підприємцями щодо використання торговельних марок, комерційних найменувань, винаходів, промислових зразків, комп'ютерних програм та інших об'єктів інтелектуальної власності, якщо такі спори пов'язані зі здійсненням господарської діяльності.

Особливе місце займають спори, що виникають із договірних відносин. До них належать спори щодо виконання ліцензійних договорів, договорів про передання майнових прав інтелектуальної власності, договорів комерційної концесії та інших правочинів. У таких випадках предметом судового розгляду може бути як факт належності відповідного права, так і питання його використання, оплати, строку дії договору або порушення договірних умов.

Окрему категорію становлять спори про визнання недійсними правочинів або охоронних документів, пов'язаних з об'єктами інтелектуальної власності. Їх розгляд потребує комплексного встановлення обставин виникнення права та дотримання відповідних вимог законодавства.

Визначення юрисдикції у таких справах ускладнюється тим, що правовідносини інтелектуальної власності можуть одночасно містити приватноправові та публічно-правові елементи. Наприклад, спір щодо дій державного органу у сфері реєстрації прав може мати іншу юрисдикційну природу, ніж спір між двома суб'єктами господарювання щодо використання зареєстрованої торговельної марки.

Важливе значення має також інститут спеціалізованого судового захисту. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає Вищий суд з питань інтелектуальної власності як спеціалізований суд у системі судоустрою. Закон встановлює, зокрема, спеціальні вимоги до кандидатів на посади суддів цього суду, що пов'язано зі специфікою відповідної категорії справ.

Разом із тим практичне функціонування системи судового розгляду ІР-спорів має враховувати актуальний стан судової системи та законодавства. До початку повноцінної роботи спеціалізованого суду відповідні категорії спорів розглядаються судами в порядку, визначеному процесуальним законодавством, зокрема господарськими судами у випадках, передбачених законом.

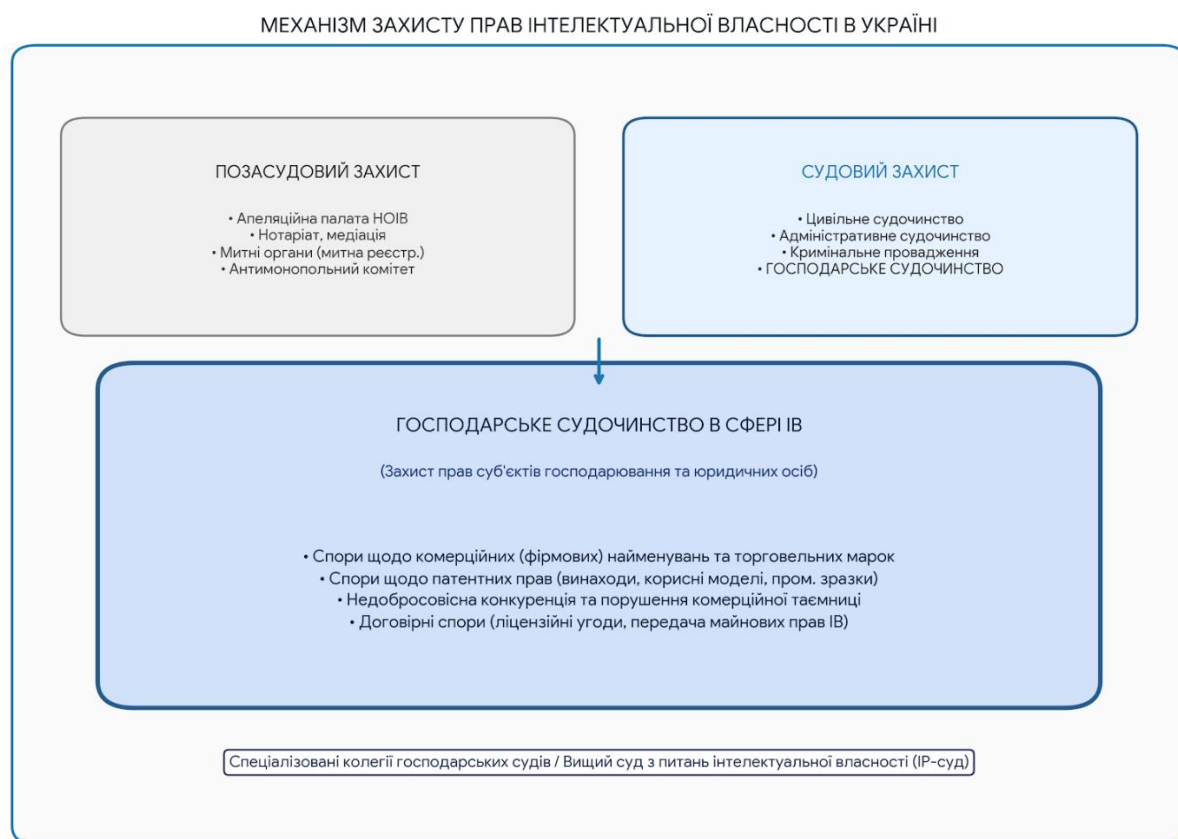

Рис. 1.2. Місце господарського судочинства у механізмі захисту прав інтелектуальної власності

Господарська юрисдикція у сфері інтелектуальної власності має забезпечувати не лише формальне визначення компетентного суду, а й ефективність судового захисту. Це особливо важливо у справах, де неправильне визначення юрисдикції може призвести до втрати часу, збільшення судових витрат та ризику втрати доказів.

Під час визначення юрисдикції необхідно також враховувати характер позовної вимоги. Наприклад, вимога про стягнення збитків за незаконне використання торговельної марки може мати господарський характер, якщо спір виник між суб'єктами господарювання у зв'язку з їхньою підприємницькою діяльністю. Водночас аналогічний за предметом спір між фізичними особами, які

не є підприємцями, може підлягати розгляду за правилами цивільного судочинства.

Важливим є й питання поєднання кількох вимог. У позові можуть одночасно заявлятися вимоги про визнання права, припинення порушення, відшкодування збитків та визнання недійсним певного правочину. Суд у такій ситуації має оцінити взаємопов'язаність вимог та визначити, чи належать вони до його юрисдикції.

Таким чином, господарська юрисдикція у спорах щодо інтелектуальної власності визначається не лише об'єктом спору, а комплексом процесуально-правових критеріїв. Основними з них є характер правовідносин, суб'єктний склад, зміст позовних вимог та їх зв'язок із господарською діяльністю. Сучасна судова практика підкреслює необхідність комплексної оцінки цих критеріїв, що сприяє правильному розмежуванню судових юрисдикцій.

1.3. Нормативно-правові засади вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності

Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності в Україні має комплексний характер. Воно ґрунтується на положеннях Конституції України, Цивільного кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, міжнародних договорів України та інших нормативно-правових актів.

Основним кодифікованим актом приватного права у відповідній сфері є Цивільний кодекс України. Книга четверта Кодексу присвячена праву інтелектуальної власності та визначає загальні положення щодо об'єктів, суб'єктів, змісту прав, їх виникнення, здійснення та захисту. Кодекс встановлює поняття права інтелектуальної власності, визначає його співвідношення з правом власності та перелік основних об'єктів.

Важливе значення має Господарський процесуальний кодекс України, який визначає порядок здійснення господарського судочинства. У ньому закріплено правила щодо юрисдикції, учасників справи, позовного провадження,

доказування, судових витрат, забезпечення позову, апеляційного та касаційного перегляду судових рішень та інших процесуальних питань. Чинна редакція Кодексу станом на 2026 рік є основною процесуальною базою розгляду господарських спорів, у тому числі спорів у сфері інтелектуальної власності.

Особливістю нормативного регулювання є поєднання загальних і спеціальних норм. Загальні положення встановлюють основні принципи правової охорони та судового захисту, а спеціальні закони деталізують правовий режим конкретних об'єктів.

Одним із ключових нормативних актів є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Чинна редакція цього Закону визначає правові засади охорони авторського права та суміжних прав, регулює питання виникнення і здійснення відповідних прав, використання творів, передачі майнових прав та їх захисту.

Окремий блок становлять нормативні акти щодо промислової власності. Зокрема, чинним є Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», який регулює відносини у сфері набуття, здійснення та захисту прав на відповідні об'єкти. Станом на 2026 рік Закон діє у редакції від 26 лютого 2026 року.

Правовий режим промислових зразків визначається Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», а торговельних марок — Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Обидва нормативні акти є чинними та містять спеціальні положення щодо набуття, використання та захисту відповідних прав.

У системі нормативного регулювання важливе місце посідають міжнародні договори України. Україна бере участь у міжнародних договорах у сфері інтелектуальної власності, які встановлюють міжнародні стандарти правової охорони та захисту відповідних прав. До них належать, зокрема, міжнародні угоди у сфері авторського права, промислової власності та торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.

Міжнародні стандарти мають значення не лише для законодавчої діяльності, а й для судової практики. У сучасних умовах українські суди враховують європейські підходи до тлумачення норм інтелектуального права. Верховний Суд у 2026 році окремо звертав увагу на вплив практики Суду справедливості Європейського Союзу на формування національних підходів до вирішення ІР-спорів.

Особливого значення набуває узгоджене застосування матеріального та процесуального права. Матеріальні норми визначають, яке право належить суб'єкту, його зміст та межі, а процесуальні норми встановлюють порядок звернення до суду, доказування, розгляду справи та виконання судового рішення.

Для спорів щодо інтелектуальної власності особливо важливими є положення про докази. Специфіка відповідних спорів полягає в тому, що суду нерідко необхідно встановити обставини, які потребують спеціальних знань. Це може стосуватися технічної сутності винаходу, схожості позначень, характеру твору, особливостей програмного забезпечення, економічних наслідків порушення тощо.

Тому в окремих випадках значну роль відіграє судова експертиза. Експертні висновки можуть бути важливим джерелом доказування, однак вони не мають наперед установленної сили. Суд оцінює їх разом з іншими доказами з урахуванням належності, допустимості, достовірності та достатності.

Важливим елементом нормативної системи є законодавство про судоустрій. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначає організаційні засади функціонування судової системи та передбачає спеціалізований Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Нормативна база ІР-спорів не є статичною. Вона змінюється під впливом технологічного розвитку, євроінтеграційних процесів, розвитку цифрової економіки та необхідності вдосконалення механізмів правової охорони. Саме тому при проведенні правового дослідження необхідно використовувати чинні редакції законодавчих актів.

Важливим джерелом правозастосування є також судова практика. Верховний Суд забезпечує сталість та єдність судової практики й здійснює аналіз та узагальнення практики. У сфері інтелектуальної власності судові правові позиції мають особливе значення через складність багатьох категорій спорів та необхідність однакового застосування норм законодавства.

Отже, нормативно-правові засади вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності становлять багаторівневу систему. Її основу утворюють Конституція України, Цивільний та Господарський процесуальний кодекси України, спеціальне законодавство про окремі об'єкти інтелектуальної власності, міжнародні договори та практика Верховного Суду. Ефективність судового захисту залежить від узгодженого застосування всіх цих джерел та врахування особливостей конкретного об'єкта інтелектуальної власності.

1.4. Принципи господарського судочинства при розгляді ІР-спорів

Розгляд спорів щодо прав інтелектуальної власності в господарських судах здійснюється на основі загальних принципів господарського судочинства. Водночас специфіка об'єктів інтелектуальної власності зумовлює особливості реалізації окремих принципів у практичній площині.

Принципи господарського судочинства є основоположними засадами, які визначають зміст і спрямованість процесуальної діяльності суду та учасників справи. Вони забезпечують справедливість судового розгляду, рівність сторін, доступ до правосуддя, змагальність та обґрунтованість судового рішення.

Одним із фундаментальних принципів є верховенство права. Його реалізація передбачає, що суд під час розгляду спору повинен керуватися законом, забезпечувати повагу до прав людини, дотримуватися принципу юридичної визначеності та забезпечувати ефективний судовий захист.

Для ІР-спорів принцип верховенства права має особливе значення, оскільки суд часто повинен балансувати між інтересами правовласника та інтересами інших учасників ринку. Захист прав інтелектуальної власності не

повинен перетворюватися на необґрунтоване обмеження законної господарської діяльності інших осіб.

Не менш важливим є принцип законності. Суд має застосовувати норми процесуального та матеріального права у їх взаємозв'язку. При цьому в ІР-спорах необхідно враховувати не тільки загальні положення Цивільного кодексу України, а й спеціальні закони, що регулюють конкретний вид об'єкта.

Важливе значення має принцип рівності учасників судового процесу перед законом і судом. Учасники спору повинні мати рівні процесуальні можливості для представлення своїх позицій, подання доказів, заявлення клопотань та заперечень.

Це особливо актуально у спорах між великими підприємствами та меншими суб'єктами господарювання. Рівність сторін означає не однаковість їх економічних можливостей, а забезпечення однакових процесуальних прав та можливості ефективно їх реалізовувати.

Наступним фундаментальним принципом є змагальність. Кожна сторона повинна мати можливість довести ті обставини, на які вона посилається, та спростувати аргументи іншої сторони. Суд при цьому зберігає неупередженість і не може перебирати на себе функції сторін.

У ІР-спорах принцип змагальності проявляється особливо виразно, оскільки сторони можуть мати різні версії щодо належності прав, обсягу дозволеного використання об'єкта, схожості позначень, факту копіювання або розміру завданих збитків.

Змагальність тісно пов'язана з принципом диспозитивності. Учасники справи самостійно розпоряджаються своїми процесуальними правами в межах, визначених законом. Позивач визначає предмет і підстави позову, а відповідач має право визнати позов, заперечувати проти нього або заявити зустрічний позов за наявності передбачених законом умов.

Важливим принципом є гласність судового процесу. Відкритість розгляду справ сприяє прозорості правосуддя та підвищує довіру до судової системи. Водночас ІР-спори можуть містити конфіденційну інформацію, комерційні

таємниці, відомості про технології, програмний код, умови ліцензійних договорів або інші дані, розголошення яких може завдати шкоди учасникам.

Тому реалізація принципу гласності повинна поєднуватися із забезпеченням охорони інформації з обмеженим доступом. У передбачених законом випадках суд може застосовувати відповідні процесуальні механізми для запобігання розголошенню конфіденційної інформації.

Важливе значення має принцип розумних строків розгляду справи. Для спорів у сфері інтелектуальної власності цей принцип набуває особливої актуальності через швидкість зміни технологій та ринкових умов. Тривалий судовий процес може зменшити практичну цінність судового захисту.

Наприклад, у спорі щодо незаконного використання торговельної марки тривале використання спірного позначення може призвести до зміни сприйняття бренду споживачами, поширення контрафактної продукції або втрати частини ринку. Тому оперативність судового захисту має безпосереднє економічне значення.

З цим пов'язаний інститут забезпечення позову. У відповідних випадках тимчасове обмеження певних дій відповідача може запобігти подальшому порушенню прав або ускладненню виконання майбутнього судового рішення. Водночас застосування таких заходів повинно бути пропорційним заявленим вимогам.

Окреме значення має принцип обов'язковості судового рішення. Ефективність судового захисту неможлива без належного виконання рішення суду. Для ІР-спорів це може означати припинення використання спірного об'єкта, вилучення відповідної продукції, виконання обов'язку щодо виплати компенсації або здійснення інших дій.

Принцип пропорційності має особливе значення у сфері інтелектуальної власності. Суд, визначаючи спосіб захисту, має враховувати характер порушення та співвідношення між порушеним правом і заходом, який застосовується для його відновлення.

Наприклад, припинення використання певного об'єкта може бути необхідним для захисту прав власника, однак конкретний спосіб такого припинення не повинен створювати надмірних наслідків, якщо цього не потребує характер порушення.

Важливим є також принцип безпосередності дослідження доказів. Суд має безпосередньо досліджувати подані сторонами докази та оцінювати їх у сукупності. У ІР-спорах це стосується документів про реєстрацію прав, договорів, зразків продукції, цифрових матеріалів, вебсторінок, експертних висновків та інших доказів.

Особливості цифрових доказів створюють додаткові процесуальні питання. Вебсторінка або електронний файл можуть бути змінені чи видалені, тому важливим стає належне забезпечення доказів. Суд має оцінити спосіб отримання цифрової інформації, можливість її ідентифікації та достовірність.

Принцип обґрунтованості судового рішення також має важливе значення. У складних ІР-спорах судові рішення повинно містити зрозумілу мотивацію щодо встановлених обставин, оцінки доказів, застосованих норм права та причин прийняття або відхилення аргументів сторін.

Сучасна судова практика у сфері інтелектуальної власності розвивається в напрямі забезпечення єдності підходів до вирішення спорів. Верховний Суд у 2026 році звертав увагу на актуальні тенденції ІР-судочинства, зокрема щодо захисту прав на торговельні марки, авторських прав та інших об'єктів інтелектуальної власності, а також на вплив практики Суду справедливості Європейського Союзу.

Застосування принципів господарського судочинства у спорах щодо інтелектуальної власності має комплексний характер. Кожен принцип реалізується не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими. Наприклад, оперативність судового розгляду не повинна порушувати право сторін на повне подання доказів, а гласність процесу має узгоджуватися із захистом комерційної таємниці.

Отже, принципи господарського судочинства становлять фундамент процесуального механізму захисту прав інтелектуальної власності. Верховенство права, законність, рівність учасників, змагальність, диспозитивність, гласність, розумні строки, пропорційність, безпосередність дослідження доказів та обов'язковість судових рішень забезпечують належні умови для справедливого розгляду ІР-спорів.

Особливість реалізації цих принципів у спрахх щодо інтелектуальної власності полягає у необхідності врахування нематеріального характеру відповідних об'єктів, складності доказування, можливості використання спеціальних знань, наявності цифрових доказів та необхідності забезпечення балансу між правами правовласника і законними інтересами інших учасників господарського обороту. Саме комплексне застосування процесуальних принципів дає можливість забезпечити не лише формальне прийняття судового рішення, а й реальний та ефективний захист прав інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СПОРІВ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Спори щодо авторського права і суміжних прав

Авторське право та суміжні права посідають важливе місце у системі прав інтелектуальної власності, оскільки забезпечують охорону результатів творчої діяльності людини, а також прав осіб, діяльність яких пов'язана зі створенням, виконанням, виробництвом або поширенням відповідних об'єктів. У сучасних умовах цифровізації суспільства кількість способів використання творів та інших об'єктів авторського права постійно збільшується, що закономірно зумовлює виникнення нових видів правопорушень та ускладнює процес їх судового захисту.

Відповідно до цивільного законодавства до об'єктів авторського права належать, зокрема, літературні, художні та інші твори, комп'ютерні програми, бази даних, музичні твори, фотографічні твори, аудіовізуальні твори та інші результати творчої діяльності. Важливою особливістю авторського права є те, що правова охорона твору виникає без необхідності виконання спеціальних формальностей щодо його реєстрації. Тобто сам факт створення оригінального твору за загальним правилом є юридично значущим для виникнення відповідної правової охорони.

У господарському судочинстві спори щодо авторського права найчастіше виникають у зв'язку з використанням творів суб'єктами господарювання без належного дозволу правовласника, неправомірним відтворенням, розповсюдженням, публічним виконанням, доведенням до загального відома, розміщенням творів у мережі Інтернет, використанням фотографій, текстів, відеоматеріалів та програмного забезпечення.

Особливістю цієї категорії спорів є необхідність встановлення декількох взаємопов'язаних юридично значущих обставин. Насамперед суд повинен визначити, чи є спірний об'єкт таким, що охороняється авторським правом, кому

належать відповідні права, у чому саме полягає факт використання об'єкта відповідачем та чи мав він відповідний дозвіл на таке використання.

Значення має також встановлення обсягу майнових прав інтелектуальної власності. До таких прав належать, зокрема, право на використання твору, виключне право дозволяти або забороняти його використання іншими особами, а також інші майнові права, передбачені законодавством. У господарському спорі необхідно встановити не лише факт існування авторського права, а й правову підставу, на якій певна особа набуває статусу правовласника.

Окрему категорію становлять спори щодо службових творів. У таких випадках важливим є визначення умов трудового договору або іншої домовленості між автором і роботодавцем, моменту створення твору, характеру завдання працівника та змісту переданих майнових прав. Аналогічно складними можуть бути спори, пов'язані з творами, створеними за цивільно-правовими договорами.

Особливого значення набуває розмежування особистих немайнових і майнових прав автора. Особисті немайнові права, зокрема право авторства, право на ім'я та право на недоторканність твору, мають особливий правовий режим. Майнові права можуть бути передані іншій особі на підставі договору. Тому під час розгляду господарської справи суд повинен встановити, які саме права належать позивачу та чи має він право вимагати припинення відповідного порушення.

Судова практика звертає увагу на значення презумпції авторства. Верховний Суд у матеріалах актуальної практики зазначав, що у справах про захист авторського права діє презумпція авторства: особа, яка зазначена як автор, не повинна в загальному випадку самотійно доводити своє авторство, а обов'язок спростування відповідної обставини покладається на іншу сторону.

Водночас у господарських спорах часто виникає необхідність встановлення факту належності майнових прав. Якщо позивач стверджує, що він є не автором, а набувачем майнових прав, відповідні обставини повинні підтверджуватися договором або іншою юридичною підставою переходу прав.

Рис. 2.1. Загальний алгоритм розгляду господарської справи про порушення права інтелектуальної власності

Особливої уваги потребують спори щодо використання об'єктів авторського права в мережі Інтернет. Цифрове середовище значно спрощує копіювання та поширення творів, однак одночасно створює труднощі щодо фіксації факту порушення. Вебсторінка може бути змінена або видалена, а тому доказове значення можуть мати належним чином зафіксовані відомості про її зміст на відповідний момент.

У таких справах можуть використовуватися скріншоти, протоколи огляду вебсторінок, електронні документи, листування, договори, дані про оплату, інформація з електронних платформ та інші докази. Важливо не тільки подати доказ, а й забезпечити можливість встановлення його походження, дати створення та зв'язку з предметом спору.

До поширених способів захисту авторського права належать припинення порушення, заборона неправомірного використання твору, відшкодування збитків, стягнення доходу, отриманого внаслідок порушення, застосування

інших передбачених законом способів захисту. Конкретний спосіб захисту повинен відповідати характеру порушення та забезпечувати реальне відновлення порушеного права.

Особливість господарського судочинства полягає також у тому, що значна частина спорів виникає між професійними учасниками ринку. Це може бути правовласник та видавництво, виробник і дистриб'ютор, розробник програмного забезпечення та замовник, виробник контенту та онлайн-платформа тощо.

Під час вирішення таких спорів суд повинен оцінювати не лише факт використання твору, а й договірні відносини між сторонами. Наприклад, укладення ліцензійного договору саме по собі не означає необмеженого переходу всіх прав до ліцензіата. Необхідно встановити предмет договору, способи використання об'єкта, територію, строк, обсяг наданих прав та інші істотні умови.

Таким чином, спори щодо авторського права і суміжних прав характеризуються значною кількістю фактичних обставин, які повинні бути встановлені господарським судом. Їх ефективне вирішення залежить від правильного визначення правового статусу сторін, належності майнових прав, факту використання об'єкта, характеру порушення та належного способу захисту.

2.2. Особливості розгляду спорів щодо торговельних марок

Торговельна марка є одним із найбільш поширених об'єктів інтелектуальної власності у сфері господарської діяльності. Вона виконує функцію індивідуалізації товарів і послуг, дозволяючи споживачеві відрізнити товари або послуги одного суб'єкта від товарів чи послуг інших осіб. Відповідно до Цивільного кодексу України торговельною маркою може бути будь-яке позначення або комбінація позначень, придатні для вирізнення товарів або послуг однієї особи від товарів чи послуг інших осіб.

У господарському обороті торговельна марка має не лише правове, а й економічне значення. Вона може формувати ділову репутацію підприємства, асоціюватися з певною якістю продукції, використовуватися у рекламній діяльності та бути складовою вартості підприємства. Саме тому незаконне використання чужого позначення може спричинити істотні майнові та репутаційні наслідки.

До найбільш поширених категорій спорів щодо торговельних марок належать спори про припинення незаконного використання позначення, визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку, дострокове припинення правової охорони, встановлення факту порушення прав, стягнення збитків та застосування інших способів захисту.

Важливою особливістю є те, що право на торговельну марку має формалізований характер. Належність відповідного права підтверджується насамперед даними державної реєстрації та відповідним свідоцтвом. Однак у конкретному спорі цього може бути недостатньо, оскільки суду необхідно встановити обсяг правової охорони та зіставити зареєстроване позначення з позначенням, яке фактично використовує відповідач.

Одним із ключових питань у таких спорах є визначення схожості позначень. При цьому необхідно враховувати не тільки буквальну тотожність словесних елементів. Оцінюватися можуть фонетична, графічна та семантична схожість, загальне враження від позначень, характер товарів або послуг, коло споживачів та інші обставини.

Рис. 2.2. Процесуальний механізм доказування у спорах щодо інтелектуальної власності

Важливе значення має встановлення ймовірності змішування. Якщо споживач може помилково сприйняти товари або послуги як такі, що походять від одного суб'єкта господарювання, це може свідчити про наявність підстав для судового захисту.

Водночас сама схожість позначень не завжди означає автоматичне порушення прав на торговельну марку. Суд повинен враховувати конкретні обставини використання позначення, перелік товарів і послуг, характер діяльності сторін та інші релевантні фактори.

Особливого значення набувають спори про недійсність реєстрації торговельної марки. У такій категорії справ позивач повинен обґрунтувати наявність відповідних законодавчих підстав для заперечення правової охорони. Суд досліджує обставини реєстрації, характеристики позначення, його здатність виконувати розрізняльну функцію, можливість введення споживачів в оману та інші юридично значущі обставини.

Окреме місце посідають спори щодо передачі прав на торговельну марку та укладення ліцензійних договорів. Верховний Суд звертав увагу на те, що належність майнових прав на торговельну марку може підтверджуватися відповідним свідоцтвом або договором, а питання форми договору має безпосереднє доказове значення.

Таким чином, у господарському процесі особливо важливо встановити юридичний ланцюг переходу прав від первісного правовласника до особи, яка звернулася до суду. Якщо позивач не підтвердить своє право належними доказами, вимога про захист може бути залишена без задоволення незалежно від того, чи мало місце фактичне використання спірного позначення відповідачем.

Поширеною проблемою є використання торговельних марок у мережі Інтернет. Позначення можуть розміщуватися на вебсайтах, у доменних іменах, рекламі, соціальних мережах, маркетплейсах та інших цифрових ресурсах. У таких випадках суду необхідно встановити не тільки факт розміщення позначення, а й особу, яка здійснила відповідне використання, мету такого використання та його зв'язок із господарською діяльністю.

Складність може виникати також у зв'язку з використанням торговельної марки в контекстній рекламі або як ключового слова в пошукових системах. Тут необхідно досліджувати конкретний спосіб використання позначення та його здатність виконувати функцію індивідуалізації товарів або послуг.

Актуальність цього питання підтверджується сучасною судовою практикою. Верховний Суд у 2026 році окремо наголошував на актуальності проблематики захисту прав на торговельні марки, авторські права та інші об'єкти інтелектуальної власності.

Цікавим напрямом розвитку практики є питання добре відомих торговельних марок. Велика Палата Верховного Суду у справі № 910/13988/20 сформулювала правову позицію, відповідно до якої визнання торговельної марки добре відомою не є самостійним способом захисту, а виступає юридично значущою умовою для застосування передбачених законом способів захисту.

Під час розгляду спорів про торговельні марки важливе значення можуть мати висновки експертів. Експертне дослідження може стосуватися питань схожості позначень, сприйняття їх споживачами, особливостей дизайну, графічних або фонетичних характеристик тощо. Водночас висновок експерта не звільняє суд від обов'язку самостійно здійснити правову оцінку всіх доказів.

Отже, спори щодо торговельних марок мають комплексний характер. Їх вирішення потребує поєднання аналізу норм права, реєстраційних документів, договорів, фактичного способу використання позначення, характеру товарів і послуг, поведінки учасників ринку та доказів можливого змішування.

2.3. Судовий захист прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки

Винаходи, корисні моделі та промислові зразки належать до об'єктів промислової власності та мають значне значення для інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Їх правова охорона забезпечує стимулювання технічної творчості, розроблення нових технологій, створення конкурентоспроможної продукції та впровадження інновацій.

На відміну від авторського права, набуття прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок пов'язане з державною реєстрацією у випадках, передбачених законодавством. Цивільний кодекс України встановлює, що право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок підлягає державній реєстрації, а набуття права засвідчується відповідним патентом або свідоцтвом. Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу чи корисної моделі або зображенням промислового зразка.

Така особливість безпосередньо впливає на характер господарських спорів. Для визначення того, чи відбулося порушення патентних прав, недостатньо лише встановити факт використання певного технічного рішення. Необхідно зіставити характеристики об'єкта, який використовує відповідач, з ознаками, що визначають обсяг правової охорони відповідного патенту.

Однією з найскладніших категорій є спори про порушення прав на винахід або корисну модель. У таких справах необхідно встановити, чи використовує відповідач усі або певну сукупність ознак, що входять до незалежного пункту формули винаходу або корисної моделі.

Рис. 2.3. Способи захисту прав інтелектуальної власності

Для встановлення відповідних обставин часто необхідні спеціальні знання. Саме тому у патентних спорах важливу роль можуть відігравати судові експертизи. Експертне дослідження може допомогти встановити технічні характеристики продукції, спосіб її виготовлення, функціональне призначення окремих елементів та відповідність ознакам запатентованого об'єкта.

Водночас суд не може передавати експерту вирішення суто правових питань. Визначення того, чи порушено суб'єктивне право, чи існують правові підстави для задоволення позову та який спосіб захисту застосувати, належить до компетенції суду.

Особливістю патентних спорів є можливість поєднання вимог різного характеру. Позивач може вимагати припинення використання винаходу, заборони виробництва або реалізації відповідної продукції, вилучення продукції з цивільного обороту, відшкодування збитків та застосування інших способів захисту.

Окреме значення мають спори щодо дійсності патенту. У такому випадку предметом судового розгляду може бути питання відповідності об'єкта встановленим законодавством умовам правової охорони. Для винаходів і корисних моделей істотне значення мають критерії патентоздатності, а щодо промислових зразків — передбачені законом умови надання правової охорони.

Складність таких спорів полягає у необхідності дослідження технічної інформації, патентної документації, відомостей про рівень техніки, дати пріоритету та інших матеріалів. У зв'язку з цим суд повинен забезпечити сторонам можливість повноцінно реалізувати процесуальні права щодо подання доказів, заперечень та пояснень.

Спори щодо промислових зразків мають власну специфіку. Правова охорона промислового зразка стосується зовнішнього вигляду виробу або його частини, який визначається, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою, матеріалом або оздобленням.

Тому в таких справах особливе значення мають візуальні матеріали. Суд може досліджувати зображення зареєстрованого промислового зразка, фотографії продукції, каталоги, рекламні матеріали, зразки виробів та інші документи.

Ще однією особливістю є необхідність визначення дати виникнення відповідного права. У патентних спорах важливими можуть бути дата подання заявки, дата пріоритету, дата державної реєстрації та строк чинності відповідного права.

Цивільне законодавство передбачає також право попереднього користувача. Особа, яка до дати подання заявки або до дати пріоритету добросовісно використовувала відповідний винахід, корисну модель чи

промисловий зразок або здійснила значну і серйозну підготовку до такого використання, за встановлених законом умов може продовжувати таке використання.

Для господарського процесу це означає необхідність встановлення фактичної діяльності відповідного суб'єкта ще до виникнення патентної охорони. Доказами можуть бути документи про виробництво, закупівлю обладнання, технологічну документацію, договори, бухгалтерські документи, листування та інші матеріали.

Патентні спори можуть також виникати між роботодавцями та працівниками, які створили відповідні об'єкти у межах виконання трудових обов'язків. У таких випадках суд повинен дослідити трудовий договір, посадові обов'язки, службове завдання, документи щодо створення об'єкта та домовленості сторін щодо майнових прав.

Особливе значення має правильне формулювання позовних вимог. Якщо позивач вимагає заборонити використання певного об'єкта, необхідно максимально чітко визначити, які саме дії відповідача мають бути припинені. Це необхідно також для подальшого виконання судового рішення.

Таким чином, судовий захист прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки характеризується високою складністю доказування та значною роллю спеціальних знань. Ефективність розгляду таких справ залежить від правильного визначення обсягу правової охорони, встановлення факту використання об'єкта, аналізу патентної документації та належної оцінки експертних і письмових доказів.

2.4. Спори щодо комерційних найменувань, доменних імен та інших об'єктів інтелектуальної власності

Окрему групу господарських спорів становлять спори щодо комерційних найменувань, доменних імен та інших засобів індивідуалізації. Їх особливістю є тісний зв'язок із господарською діяльністю суб'єктів, їх діловою репутацією та способом представлення на ринку.

Цивільний кодекс України передбачає правову охорону комерційного найменування за умови, що воно дозволяє вирізнити одну особу серед інших та не вводить споживачів в оману щодо її справжньої діяльності. Право на комерційне найменування виникає з моменту першого використання та не потребує обов'язкової державної реєстрації.

Саме ця особливість відрізняє комерційне найменування від торговельної марки. Якщо право на торговельну марку пов'язане з державною реєстрацією, то правова охорона комерційного найменування виникає за фактом його першого використання за наявності передбачених законом умов.

Тому в господарському спорі щодо комерційного найменування позивач повинен довести не лише факт існування певного позначення, а й факт його використання у господарській діяльності, час такого використання, здатність вирізнити відповідну юридичну особу та можливість виникнення змішування.

Проблемним питанням є співвідношення комерційного найменування та торговельної марки. Одне й те саме словесне позначення може використовуватися підприємством як частина його найменування та водночас бути зареєстрованим як торговельна марка. Проте юридична природа цих об'єктів є різною.

Верховний Суд звертав увагу на необхідність розмежування комерційного позначення та торговельної марки, оскільки відповідні об'єкти мають самостійні правові режими.

Доменні імена мають особливе значення в сучасному цифровому господарському обороті. Доменне ім'я дозволяє ідентифікувати вебресурс та фактично може виконувати функцію засобу індивідуалізації суб'єкта господарювання, товарів або послуг. У зв'язку з цим доменні спори часто перетинаються зі спорами щодо торговельних марок та комерційних найменувань.

Типовою ситуацією є реєстрація доменного імені, яке повністю або частково відтворює чуже комерційне найменування чи торговельну марку. У

такому випадку суд повинен встановити, чи порушує відповідне доменне ім'я права позивача.

Важливо встановити момент реєстрації доменного імені та момент виникнення права позивача на відповідне позначення. Значення може мати також мета реєстрації домену, характер його фактичного використання, наявність або відсутність вебсайту, розміщений на ньому контент та спосіб комерційного використання.

Доказування у доменних спорах має специфічний характер. Інформація на вебсайті може змінюватися, а доменне ім'я може бути передане іншій особі. Тому важливе значення має своєчасне забезпечення доказів.

У посібнику для суддів з інтелектуальної власності зазначалося, що відомості про доменні імена можуть підтверджуватися інформацією відповідних сервісів, запитами до адміністратора домену, а також іншими засобами. Водночас паперові роздруківки вебсторінок можуть оцінюватися критично, якщо неможливо належним чином встановити їх походження та дату.

Саме тому у спорах, пов'язаних із цифровими об'єктами, важливим є безпосереднє дослідження вебресурсів, належне документування їхнього змісту та встановлення технічних даних.

До інших об'єктів інтелектуальної власності, спори щодо яких можуть розглядатися господарськими судами, належать географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів, комерційна таємниця та інші об'єкти, якщо відповідний спір належить до юрисдикції господарського суду.

Спори щодо комерційної таємниці мають особливу доказову специфіку. Позивач повинен довести, що відповідна інформація справді мала конфіденційний характер, становила комерційну цінність і щодо неї були вжиті належні заходи охорони. Не кожна інформація, яку суб'єкт господарювання вважає конфіденційною, автоматично набуває статусу комерційної таємниці.

У таких спорах можуть досліджуватися внутрішні положення підприємства, накази, договори про нерозголошення, документи щодо режиму доступу до інформації, електронні журнали доступу та інші докази.

Загальною проблемою спорів щодо засобів індивідуалізації є можливість виникнення змішування між суб'єктами господарювання. Суд повинен оцінювати не лише формальну схожість позначень, а й реальний характер господарської діяльності сторін, коло споживачів, територію діяльності та інші фактичні обставини.

Важливе значення має також добросовісність поведінки учасників господарського обороту. Реєстрація доменного імені або використання позначення з метою створення у споживачів уявлення про зв'язок із відомим підприємством може бути предметом відповідної правової оцінки за наявності необхідних доказів.

Таким чином, спори щодо комерційних найменувань, доменних імен та інших об'єктів характеризуються тісним поєднанням матеріально-правових і процесуальних аспектів. Їх вирішення потребує встановлення моменту виникнення права, фактичного використання відповідного позначення, наявності ризику змішування, особливостей цифрового середовища та належного способу захисту.

2.5. Процесуальні особливості доказування у спорах щодо прав інтелектуальної власності

Доказування є одним із центральних елементів господарського судочинства у спорах щодо прав інтелектуальної власності. Це зумовлено складністю об'єктів інтелектуальної власності, специфікою правовідносин та необхідністю встановлення як юридичних, так і фактичних обставин.

Відповідно до Господарського процесуального кодексу України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. Отже, загальний розподіл обов'язку доказування є одним із базових принципів господарського процесу.

У спорах про інтелектуальну власність предмет доказування залежить від конкретного об'єкта та характеру позовних вимог. Наприклад, у спорі про порушення прав на торговельну марку необхідно довести належність відповідного права позивачу, факт використання позначення відповідачем та обставини, що свідчать про порушення.

У спорі про авторське право предмет доказування може включати факт створення твору, належність авторських або майнових прав, факт використання твору відповідачем, відсутність дозволу та розмір майнових наслідків порушення.

У патентному спорі предмет доказування може бути значно складнішим, оскільки включає технічні характеристики об'єкта, ознаки винаходу чи корисної моделі, спосіб використання та відповідність спірного об'єкта ознакам запатентованого рішення.

Господарський процес передбачає різні засоби доказування. До них належать письмові, речові та електронні докази, висновки експертів і показання свідків. Для спорів щодо інтелектуальної власності особливе значення мають письмові та електронні докази, а також експертні висновки.

Письмовими доказами можуть бути договори, свідоцтва, патенти, ліцензії, документи щодо передачі прав, рахунки, накладні, рекламні матеріали, каталоги, службове листування та інші документи.

Особливу увагу необхідно приділяти договорам про передачу майнових прав інтелектуальної власності. Суд повинен встановити не лише факт укладення договору, а й його зміст: який саме об'єкт передано, які права передані, на який строк, на якій території та якими способами може використовуватися об'єкт.

Верховний Суд у практиці щодо торговельних марок наголошував на необхідності належного підтвердження переходу майнових прав. Зокрема, у матеріалах судової практики зазначалося, що належність прав на торговельну марку підтверджується відповідним свідоцтвом або договором, а обставини, які закон вимагає підтверджувати певним засобом доказування, не можуть довільно замінюватися іншими доказами.

Важливу роль у сучасних спорах відіграють електронні докази. Це особливо характерно для порушень, які відбуваються в мережі Інтернет. Електронними доказами можуть бути вебсторінки, електронні листи, електронні документи, повідомлення, дані інформаційних систем, фотографії та відеозаписи в цифровій формі.

Проблема електронних доказів полягає у необхідності забезпечити їх достовірність і незмінність. Сторона повинна мати можливість пояснити походження відповідного доказу, час його створення, спосіб отримання та зв'язок із предметом спору.

У спорах про доменні імена та використання торговельних марок в Інтернеті може виникати необхідність фіксації змісту вебсайту на конкретну дату. Якщо сторінка згодом буде видалена або змінена, відновити її первісний зміст може бути складно. Саме тому важливого значення набуває забезпечення доказів.

Огляд вебсторінки може здійснюватися за допомогою відповідних процесуальних механізмів. При цьому важливо зафіксувати URL-адресу, дату та час огляду, зміст сторінки, розміщені на ній позначення, інформацію про суб'єкта господарювання та інші обставини, що мають значення для справи.

Окремим засобом доказування є експертний висновок. Його значення особливо велике у спорах, що потребують спеціальних знань. Наприклад, експертиза може бути призначена для дослідження схожості торговельних марок, технічних характеристик винаходу, особливостей промислового зразка, характеристик програмного забезпечення або інших спеціальних питань.

Проте призначення експертизи не повинно перетворюватися на спосіб перекладення на експерта обов'язку суду вирішувати юридичні питання. Експерт досліджує фактичні обставини в межах спеціальних знань, тоді як правова кваліфікація відповідних фактів належить суду.

Важливою процесуальною гарантією є можливість сторін подавати власні докази та заперечувати проти доказів іншої сторони. Суд повинен забезпечити рівність процесуальних можливостей учасників.

У спорах щодо інтелектуальної власності особливо актуальним є питання витребування доказів. Частина доказової інформації може перебувати виключно у відповідача або третьої особи. Наприклад, це можуть бути дані про обсяг продажу продукції, документи щодо виробництва, внутрішні договори, інформація про використання певного програмного забезпечення або дані щодо реєстрації доменного імені.

У таких випадках сторона може порушувати питання про витребування відповідних доказів судом, якщо самостійне їх отримання є неможливим або істотно ускладненим.

Окреме значення має забезпечення позову. У спорах щодо інтелектуальної власності існує ризик продовження порушення права протягом усього періоду судового розгляду. Наприклад, відповідач може продовжувати реалізацію продукції з незаконно використаною торговельною маркою, поширювати спірний контент або використовувати доменне ім'я.

Тому у відповідних випадках можуть застосовуватися заходи забезпечення позову, якщо існують передбачені законом підстави. При цьому такі заходи повинні бути співмірними із заявленими вимогами та спрямованими на забезпечення ефективності майбутнього судового рішення.

Не менш важливим є забезпечення доказів. Воно має особливе значення тоді, коли існує ризик втрати або зміни доказової інформації. Для цифрового середовища така ситуація є типовою, оскільки вебсторінки можуть бути змінені або видалені.

У процесі доказування необхідно також дотримуватися вимог належності, допустимості, достовірності та достатності доказів. Належність означає наявність зв'язку доказу з предметом доказування. Допустимість передбачає отримання доказу та його використання відповідно до вимог закону. Достовірність стосується правильності відображення відповідної інформації, а достатність — можливості на підставі сукупності доказів зробити обґрунтований висновок щодо відповідної обставини.

У спорах щодо інтелектуальної власності особливе значення має саме сукупність доказів. Один документ або скриншот не завжди може підтвердити весь комплекс юридично значущих обставин. Наприклад, скриншот вебсайту може підтверджувати факт розміщення певного позначення, але не обов'язково підтверджує особу власника сайту, дату розміщення інформації або обсяг реалізованої продукції.

Тому суд повинен здійснювати комплексну оцінку доказів, встановлюючи взаємний зв'язок між ними.

Сучасна судова практика також свідчить про необхідність адаптації процесу доказування до цифрового середовища. Верховний Суд у 2026 році відзначав розвиток актуальних підходів до вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності та вплив європейської судової практики на національні підходи.

Особливу роль у доказуванні можуть відігравати відомості державних реєстрів. Для торговельних марок, патентів та інших зареєстрованих об'єктів вони дозволяють встановити суб'єкта права, дату реєстрації, строк дії охорони та інші юридично значущі обставини.

У свою чергу, щодо авторських прав ситуація дещо відрізняється, оскільки виникнення авторського права за загальним правилом не залежить від державної реєстрації. Тому доказове значення можуть мати документи, що підтверджують створення твору, його публікацію, передачу за договором, депонування, створення відповідного цифрового файлу тощо.

Таким чином, доказування у спорах щодо прав інтелектуальної власності має комплексний характер та значною мірою залежить від виду відповідного об'єкта. Ефективність судового розгляду визначається не кількістю поданих доказів, а їх належністю, допустимістю, достовірністю та достатністю для підтвердження юридично значущих обставин.

Особливої актуальності набуває використання електронних доказів, належна фіксація інформації в мережі Інтернет, застосування експертних досліджень та своєчасне забезпечення доказів. Удосконалення цих

процесуальних механізмів є важливою передумовою забезпечення ефективного судового захисту прав інтелектуальної власності.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі здійснено комплексне дослідження процесуальних особливостей вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності в господарських судах України. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що спори у сфері інтелектуальної власності становлять складну категорію господарських справ, розгляд яких потребує одночасного застосування норм матеріального та процесуального права, врахування особливостей конкретного об'єкта інтелектуальної власності, характеру порушення та доказової бази.

За результатами дослідження встановлено, що право інтелектуальної власності охоплює значну кількість різноманітних об'єктів, серед яких твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення, комерційні таємниці та інші об'єкти. Цивільний кодекс України розмежовує особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності, що безпосередньо впливає на характер можливого судового захисту.

Дослідження нормативно-правової бази дозволило зробити висновок, що основними нормативними джерелами регулювання відповідних правовідносин є Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, спеціальні закони у сфері інтелектуальної власності, міжнародні договори України та інші нормативно-правові акти. При цьому саме поєднання матеріальних і процесуальних норм забезпечує можливість реалізації права особи на ефективний судовий захист.

Важливим результатом дослідження є встановлення того, що особливості розгляду спорів щодо інтелектуальної власності значною мірою визначаються правилами юрисдикції. Господарський процесуальний кодекс України передбачає розгляд у господарській юрисдикції значної кількості спорів щодо прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні найменування та інші об'єкти інтелектуальної власності, а також спорів щодо реєстрації, визнання недійсними чи припинення відповідних прав.

У роботі встановлено, що спори щодо авторського права і суміжних прав характеризуються необхідністю встановлення факту створення відповідного об'єкта, належності авторських або майнових прав, факту використання твору іншою особою та наявності чи відсутності дозволу правовласника. Особливу складність становлять спори щодо використання творів у мережі Інтернет, оскільки цифрове середовище створює додаткові труднощі для фіксації порушення, встановлення особи порушника та визначення способу неправомірного використання об'єкта.

Встановлено, що під час розгляду спорів щодо авторського права важливе значення має розмежування особистих немайнових та майнових прав. Автор може захищати право авторства, право на ім'я та інші особисті немайнові права, тоді як майнові права можуть належати автору або іншій особі на підставі закону чи договору. Така диференціація безпосередньо впливає на визначення належного позивача та зміст позовних вимог.

Окремо досліджено спори щодо торговельних марок. Встановлено, що основними проблемними питаннями у цій категорії справ є встановлення належності права на торговельну марку, визначення обсягу її правової охорони, встановлення факту використання спірного позначення та визначення його схожості з торговельною маркою позивача.

У таких спорах особливе значення має оцінка можливості введення споживачів в оману або виникнення змішування щодо товарів, послуг чи суб'єктів господарювання. При цьому суд повинен оцінювати сукупність відповідних обставин, а не обмежуватися механічним порівнянням окремих елементів позначень.

Аналіз сучасної практики Верховного Суду свідчить про постійний розвиток правових підходів до розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. У 2026 році Верховний Суд окремо наголошував на актуальних тенденціях практики у спорах щодо торговельних марок, авторського права та інших об'єктів інтелектуальної власності, а також на впливі практики Суду справедливості Європейського Союзу на національне правозастосування.

Дослідження спорів щодо винаходів, корисних моделей та промислових зразків дозволило встановити їх підвищену складність у частині доказування. Це пояснюється необхідністю визначення обсягу правової охорони відповідного об'єкта та встановлення відповідності фактично використовуваного відповідачем об'єкта ознакам запатентованого рішення. За законодавством обсяг правової охорони винаходу та корисної моделі визначається формулою, а промислового зразка — його зображенням.

У зв'язку з цим у відповідних спорах важливе значення можуть мати експертні дослідження. Водночас експерт не може вирішувати питання права, оскільки остаточна правова оцінка встановлених обставин належить суду. Застосування спеціальних знань повинно бути спрямоване на встановлення фактичних обставин, які потребують спеціальної компетентності.

Дослідження спорів щодо комерційних найменувань і доменних імен дозволило зробити висновок про особливу роль засобів індивідуалізації у сучасному господарському обороті. Цифровізація господарської діяльності призвела до того, що доменні імена, вебсайти та цифрові позначення фактично стали важливими інструментами представлення підприємств на ринку.

У таких спорах необхідно встановлювати момент виникнення відповідного права, факт використання позначення, характер діяльності сторін, можливість виникнення змішування та інші обставини. При цьому особливого значення набувають електронні докази, оскільки зміст вебсторінок може бути змінений або видалений.

Одним із найбільш важливих аспектів дослідження стала проблема доказування. Встановлено, що саме доказування у спорах щодо інтелектуальної власності має специфічний характер, оскільки предмет доказування визначається видом об'єкта, характером порушення та способом захисту.

У відповідних справах використовуються письмові, речові та електронні докази, висновки експертів та інші передбачені господарським процесуальним законодавством засоби доказування. При цьому важливим є дотримання вимог належності, допустимості, достовірності та достатності доказів.

Особливого значення в сучасних умовах набувають електронні докази. До них можуть належати вебсторінки, електронне листування, цифрові документи, дані інформаційних систем, фотографії, відеозаписи, матеріали соціальних мереж та інші цифрові дані. Їх використання потребує забезпечення можливості встановити джерело походження інформації, дату її створення та незмінність або спосіб належної фіксації.

Дослідження судової практики свідчить про посилення ролі Верховного Суду у формуванні єдиних підходів до вирішення спорів щодо інтелектуальної власності. Верховний Суд систематично публікує огляди судової практики Касаційного господарського суду та окремі огляди щодо застосування висновків експерта у спорах про права інтелектуальної власності.

На підставі проведеного дослідження можна визначити низку напрямів удосконалення судового захисту прав інтелектуальної власності.

По-перше, важливим є подальше формування єдиної судової практики щодо розгляду окремих категорій спорів. Єдність судової практики сприятиме передбачуваності судових рішень та однаковому застосуванню норм законодавства.

По-друге, необхідним є подальший розвиток процесуальних механізмів роботи з електронними доказами. Особливо це стосується доказування порушень, які відбуваються в мережі Інтернет, зокрема незаконного використання творів, торговельних марок, комерційних найменувань та доменних імен.

По-третє, важливим залишається вдосконалення практики призначення та оцінки судових експертиз у спорах щодо інтелектуальної власності. Необхідно забезпечити чітке розмежування питань, що належать до спеціальних знань експерта, та правових питань, вирішення яких є виключною компетенцією суду.

По-четверте, важливим напрямом є подальше узгодження українського законодавства та судової практики з європейськими підходами у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Верховний Суд у 2026 році окремо

відзначав значення практики Суду справедливості Європейського Союзу для розвитку національних підходів у відповідній сфері.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що ефективний захист прав інтелектуальної власності в господарських судах залежить від належного поєднання матеріально-правових і процесуальних механізмів. Особливе значення мають правильне визначення юрисдикції, встановлення належного способу захисту, чітке визначення предмета доказування, належне оформлення та дослідження доказів, використання спеціальних знань, а також врахування актуальної судової практики.

Загалом удосконалення процесуального механізму захисту прав інтелектуальної власності має сприяти підвищенню ефективності господарського судочинства, забезпеченню реального відновлення порушених прав та створенню належних правових умов для розвитку інноваційної та підприємницької діяльності в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV.
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX.
5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII.
6. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 23.12.1993 № 3770-XII.
7. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII.
8. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV.
9. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII.
10. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР.
11. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII.
12. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV.
13. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII.
14. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР.
15. Про охорону прав на географічні зазначення : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV.
16. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886.
17. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883.

18. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20.12.1996.
19. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми від 20.12.1996.
20. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) від 15.04.1994.
21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014.
22. Верховний Суд. Судді ВС – про актуальні тенденції судової практики у сфері інтелектуальної власності. 23.06.2026.
23. Верховний Суд. Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності у контексті практики Суду справедливості Європейського Союзу.
24. Верховний Суд. Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду про застосування висновків експерта у спорах щодо прав інтелектуальної власності (2018 рік – червень 2025 року).
25. Верховний Суд. Огляд ключових правових висновків Великої Палати Верховного Суду та касаційних судів у складі Верховного Суду за 2025 рік. 2026.
26. Верховний Суд. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду за I півріччя 2026 року. 2026.
27. Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2025 року у справі № 910/897/25.
28. Єдиний державний реєстр судових рішень : офіційний вебпортал.
29. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник. Київ : Знання.
30. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : Ін Юре.

31. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності України: академічний курс. Київ : Ін Юре.
32. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер.
33. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Право інтелектуальної власності : підручник. Київ : Істина.
34. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України. Київ : Слово.
35. Коссак В. М. Право інтелектуальної власності : підручник. Київ : Алерта.
36. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. Київ : Юрінком Інтер.
37. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / за ред. В. К. Мамотова. Київ : Юрінком Інтер.
38. Право інтелектуальної власності : академічний курс / за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. Київ : Ін Юре.
39. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / за ред. О. П. Орлюк. Київ : Інтер.
40. Судова практика у сфері інтелектуальної власності : збірник правових позицій Верховного Суду. Київ : Верховний Суд.
41. Верховний Суд. Аналіз судової практики та дайджести правових позицій Великої Палати Верховного Суду та касаційних судів. Офіційний вебсайт Верховного Суду.
42. Офіційний вебпортал Верховного Суду України. Матеріали судової практики у сфері захисту прав інтелектуальної власності.
43. Офіційний вебпортал Верховної Ради України «Законодавство України». Нормативно-правові акти у сфері цивільного, господарського та інтелектуального права.

Алгоритм забезпечення доказів та позову у господарських справах щодо прав ІВ

- 1. КРОК 1: Фіксація порушення та звернення із заявою (до або після подання позову)**
 - Оформлення заяви про забезпечення доказів (ст. 110 ГПК) або забезпечення позову (ст. 136, 137 ГПК).
 - Подання заяви до господарського суду за місцезнаходженням відповідача або майна/доказів.
- 2. КРОК 2: Вибір ефективного заходу забезпечення**
 - *Забезпечення доказів:* Огляд за місцем знаходження, витребування серверних логів, огляд вебсайтів, експертиза.
 - *Забезпечення позову:* Накладення арешту на контрафактну продукцію; заборона відповідачу/третім особам вчиняти дії щодо використання об'єкта ІВ; зупинення продажу/митного оформлення.
- 3. КРОК 3: Розгляд заяви судом**
 - Розгляд здійснюється судом у строк **не пізніше 2 днів** з дня її надходження без повідомлення учасників (якщо терміново) або у судовому засіданні.
- 4. КРОК 4: Постановлення ухвали та її негайне виконання**
 - Ухвала про забезпечення є виконавчим документом та підлягає негайному виконанню через Державну виконавчу службу / приватного виконавця.
- 5. КРОК 5: Подання позовної заяви (у разі попереднього забезпечення)**
 - Позивач зобов'язаний подати позовну заяву протягом **10 днів** з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів/позову.

Порівняльна таблиця засобів доказування у господарських спорах щодо різних об'єктів ІВ

Об'єкт інтелектуальної власності	Специфічні засоби доказування	Що підлягає доказуванню у суді
Торговельні марки (ТМ)	Соціологічні опитування споживачів, висновки експертизи щодо схожості до ступеня змішування, касові чеки, рекламні матеріали.	Факт пріоритету, використання схожого позначення щодо аналогічних товарів/послуг, ризик введення в оману.
Авторське право та комп'ютерні програми	Вихідний код (Source code), депозит рукопису/файлу, висновок експерта про порівняння програмних кодів, договори замовлення/трудова угоди.	Наявність авторства, факт копіювання/відтворення без дозволу, обсяг правовладіння.
Патентні права (Винаходи, Корисні моделі)	Патентна документація, формули винаходу,	Використання в продукті/процесі кожної ознаки, включеної до

Об'єкт інтелектуальної власності	Специфічні засоби доказування	Що підлягає доказуванню у суді
	порівняльні таблиці використаних ознак, висновки судової патентно-технічної експертизи.	незалежного пункту формули.
Комерційна таємниця (Know-How)	Положення про режим комерційної таємниці, угоди NDA, логи доступу до серверів, акти розслідування витоку інформації.	Вжиття належних заходів щодо збереження конфіденційності, факт несанкціонованого отримання/розголошення.

Узагальнення судової практики Верховного Суду щодо вирішення господарських спорів у сфері ІВ

1. Критерії схожості торговельних марок до ступеня змішування:

- У постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 15.02.2024 р. у справі № 910/8421/22 зазначено, що при оцінці схожості позначень суд повинен враховувати асоціативний ряд, який виникає у пересічного споживача. Необхідно оцінювати не лише графічні та фонетичні елементи, а й смислове (семантичне) навантаження.

2. Розподіл тягаря доказування у справах про авторське право:

- Відповідно до правової позиції ВП ВС у справі № 910/14208/20, позивач у справі про захист авторського права повинен довести факт наявності у нього авторських прав та факт використання твору відповідачем. Натомість відповідач повинен довести належність правових підстав використання твору (наявність договору/ліцензії) або спростувати факт використання.

3. Застосування заходів забезпечення позову у справах щодо ІВ:

- У постанові КГС ВС від 10.11.2025 р. у справі № 904/3112/25 наголошено, що заборона вчиняти дії щодо реєстрації чи перереєстрації прав на об'єкти ІВ під час судового розгляду є співмірним та ефективним заходом забезпечення позову, який запобігає безпідставному ускладненню виконання майбутнього рішення суду.